

Kulttuurintutkimuksen metodit vaeltavat laajalle

Jan Löfström

Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.) 2010. Vaeltavat metodit. Kultaneito VII. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura. 456 s.

Esittelyn kirjoittaminen teoksesta *Vaeltavat metodit* ei ole helppo tehtävä. Osin syy siihen on teoksen laajuus: sivuja on peräti 456 ja artikkeleita kaksikymmentä toimittajien kirjoittama johdanto mukaan lukien. Kun kirjaesittelyssä on käytettävissä vain verraten rajallinen määrä tilaa, suuri osa tällaisen teoksen annista jää väistämättä vaille ansaitsemaansa huomiota, varsinkin kun tekstien sisältämien aiheiden kirjokin on mittava.

Kasvatus & Ajassa tavallisimmin käsiteltyjen teemojen kannalta *Vaeltavat metodit* saattaa vaikuttaa etäiseltä, kirjan artikkeleissa kun ovat keskeisellä sijalla erilaiset perinteen- ja kulttuurintutkimuksen aiheet kuten perinne, paikka ja folklore. Mutta teos on ensisijaisesti metodologisia artikkeleita sisältävä artikkelikokoelma, ja sellaisena se voi tarjota innoitusta monista erilaisista tieteenalataustoista oleville lukijoille. Monet viime vuosina kasvatuksen ja koulutuksen tutkimuksessa ilmestyneet teokset lähestyvät aineistoissaan ja/tai tutkimusmetodeissaan hyvinkin paljon perinteen- ja kulttuurintutkimusta.

Vaeltavat metodit on Itä-Suomen yliopiston Joensuun kampuksen kulttuurin- ja perinteen- ja perintetutkijoiden yhteistuotos. Kirjan rakenne on neliosainen. Ensimmäisessä pääjaksossa tarkastellaan keskeisten käsitteiden *kulttuuri* ja *aineisto* sisältöä sekä kulttuurintutkijan asemaa ja häneen kohdistuvia odotuksia tiedon tuottajana sekä eettisenä toimijana. Toisessa pääjaksossa sukellaan muutamiin menetelmiin ja menetelmällisiin työkaluihin laajalta alalta: narratologiaan, jäsenkategorisointiin, autoetnografiaan, tutkimuspäiväkirjaan ja kuuntelukävelyyn. Näissä kuten myös muissa teoksen artikkeleissa ovat vahvana läsnä kirjoittajien omat kokemukset ja reflektiit omista tutkimusprojekteistaan.

Kolmas teoksen pääjakso on otsikoltaan *Läsnäolon haasteet* ja se paneutuu tutkijan toimintaan kentällään, hänen ja tutkittavien välisiin suhteisiin ja siihen, miten tutkija paikantaa itsensä ja miten tulkitsee omat kokemuksensa ja tuntemuksensa. Neljäs ja viimeinen pääjakso pureutuu erityyppisten tekstien – kaunokirjallisten, perinnearkistoihin päätyneiden ynnä muiden – tulkintaan ja vertailuun. Teoksen nimi, *Vaeltavat metodit*, viittaa siihen, että nämä moninaiset metodologiset lähestymissuunnat ja työvälineet ovat lainautuneet ajan myötä uusille ja erilaisille tutkimusalueille. "Vaeltamisen" tietyllä tavalla vapauteen ja riippumattomuuteen kytkeytyvät assosiaatiot sointuvat yhteen sen eräänlaisen iloisen eklektismin kanssa, joka on teoksen eetoksena.

En ryhdy esittelemään kutakin artikkelia erikseen, mutta esitän muutamia kokoavia huomioita antologian yleisotteesta. Ensinnäkin tarkastelun kohteena on kautta linjan hyvin vahvasti tutkijan reflektiivisyys, refleksiivisen otteen tärkeys. Toiseksi monissa artikkeleissa pohditaan tutkijaa ruumiillisena, tuntevana ja aistivana olentona sekä tähän liittyviä metodologisia haasteita ja mahdollisuuksia. Nämä kaksi suurta teemaa ovat olleet kulttuurintutkimuksessa kasvavan kiinnostuksen kohteina. On ehkä makuasia, katsooko fokuoimisen tutkijaan ja tutkijan sisäiseen ajatus- ja tunnemaailmaan alkaneen jo viedä liikaakin tilaa alan keskusteluissa. Ironisesti voisi ehdottaa, että sitä mukaa kun tutkijoiden eri aloilla

täytyy tuottaa enemmän tekstiä vähemmällä resursseilla, omaan itseen ja omiin kokemuksiin paneutumalla tutkija säästää sekä rahaa että aikaa. Mutta kiistattomasti tutkijan oman subjektin reflektointi on arvokasta, eikä tätä teosta voida moittia siitä, että se ilmentää hyvin tutkimusalojensa yleisempää ajan trendiä.

Kolmas suuri teoksen artikkeleita yhdistävä teema on tutkijan ja tutkittavien – tai voisi usein sanoa yhteistyökumppanien – välinen kommunikaatio, tulkintojen rakentaminen yhteistyönä niiden kanssa, joiden elämästä, teksteistä, havainnoista ja kokemuksista tutkija on kiinnostunut.

Teoksen eräs agenda on antaa konkreettinen tieteidenvälinen ja monitieteinen kontribuutio. On hyvä, että kirjassa myös muistutetaan, vaikkakin hiukan vaimeasti, että tiedepoliittikan realiteeteissa ei kuitenkaan ole selvää, että poikki- ja monitieteiselle vaeltelulle löytyy tilaajia ja rahoittajia tai tutkimuspestien tarjoajia. Toinen tieteidenvälisyyteen liittyvä kommenttini on, että siihen nähden miten paljon ruumiillinen ja aistimellinen ihminen on kulttuurintutkimuksessakin esillä, tieteidenvälisyys voisi jo tänään kurottaa vähän enemmän humanistisista ja yhteiskuntatieteistä luonnontieteisiin. Biologeilla ja fysiologeilla on myös kiinnostavaa sanottavaa ihmisestä aistimellisena, muistavana ja sosiaalisena olentona. Metodologisen keskustelukentän laajenuksena tämä tietysti tuo haasteita, mutta kulttuurin- ja perinteentutkimuksessa toki ei ole haasteita enenkään pelätty.

Teoksen ensisijaiseksi kohderyhmäksi ilmoitetaan kulttuuritieteiden opiskelijat ja jatko-opiskelijat. Etenkin heitä mutta muitakin lukijoita ajatellen on erinomaista, että kirjan lopussa on asiasanahakemisto. On kuitenkin myös totta ja *Vaeltaviin metodeihinkin* hyvin soveltuvaa, mitä Tuulikki Kurki toteaa tutkimuspäiväkirjan käyttöä koskevassa artikkelissaan: "Luovaa toisinlukemista voi edistää aktiivisesti esimerkiksi selailemalla kirjoja satunnaisesti. Monesti sattumanvaraisesti valituista teoksista löytyy vihjeitä omien ajatusten työstämiseksi" (s. 173).

PhD Jan Löfström on historiallisen antropologian dosentti Jyväskylän yliopistossa ja historian ja yhteiskunnallisten aineiden didaktiikan yliopistonlehtori Helsingin yliopistossa.